

Karl Rühmann
Heroj

v|b|z ZAGREB

v|b|z

biblioteka
AMBROZIJA

knjiga 600.

glavni urednik:
Drago Glamuzina

izvršna urednica:
Sandra Ukalović

Karl Rühmann
Heroj

izdavač:
V.B.Z. d.o.o., Zagreb
10010 Zagreb, Dračevićka 12
tel.: +385 (0)1 6235 419
faks: +385 (0)1 6235 418
e-mail: info@vbz.hr
www.vbz.hr

za izdavača:
Mladen Zatezalo

urednica knjige:
Koraljka Penavin

lektura i korektura:
Nada Gluhak

grafički urednik:
Siniša Kovačić

grafička priprema:
V.B.Z. studio, Zagreb

tisak:
Kerschoffset d.o.o., Zagreb
srpanj 2022.

Karl Rühmann Heroj

s njemačkoga preveo

Dalibor Joler

v|b|z

biblioteka
AMBROZIJA

knjiga 600.

naslov izvornika

**Karl Rühmann
Der Held**

copyright © 2020 by rüffer & rub Sachbuchverlag GmbH, Zürich

copyright © of the translation:

S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

All rights reserved.

copyright © 2022. za hrvatsko izdanje:

V.B.Z. d.o.o., Zagreb

Sva prava pridržana.

*Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.*

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
i medija
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture
and Media

traduki ^T

Objavlivanje ovog djela omogućeno je uz potporu književne mreže TRADUKI, čiji su članovi Savezno ministarstvo za Europu, integraciju i vanjske poslove Republike Austrije, Ministarstvo vanjskih poslova Savezne Republike Njemačke, Švicarska zaklada za kulturu Pro Helvetia, austrijska Interesna zajednica prevoditeljica i prevoditelja po nalogu Saveznog ministarstva za umjetnost, kulturu, javnu upravu i sport Republike Austrije, Goethe-Institut, Javna agencija za knjigu Republike Slovenije, Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Resor za kulturu Vlade Kneževine Liechtenstein, Zaklada za kulturu Liechtenstein, Ministarstvo kulture Republike Albanije, Ministarstvo kulture i informiranja Republike Srbije, Ministarstvo kulture Rumunjske, Ministarstvo kulture Crne Gore, Ministarstvo kulture Republike Sjeverne Makedonije, Ministarstvo kulture Republike Bugarske, Sajam knjiga u Leipzigu i Zaklada S. Fischer.

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu

Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu

pod brojem 001144157.

ISBN: 978-953-52-0532-6

*Onaj koji ne zna istinu, samo je glup.
No onaj koji ju zna, a zove ju lažju, zločinac je!*

Bertolt Brecht

Prolog

Zrakoplov je treperava točka koja se bori s blijedo modrim nebom i polako si krči put kao da se kobelja iz pretijesne jakne. Poskakuje, pokušava ostati u sredini i nipošto ne želi nestati sa zaslona. Kamera zumira zrakoplov, grb je mrlja boje na modrom platnu. Zrakoplov se još ne čuje, samo lebdi, bez težine i bez žurbe – podrhtavanje vrlo sporo prestaje i sad to više nije film nego umjetnička slika, gotovo mrtva priroda. Čuje se samo iritantan glas televizijskoga reportera koji poput tupog noža para stari papir bez imalo poštovanja i strpljenja.

Zatim se otvaraju poklopci stajnoga trapa i iz njega kao u usporenom filmu polako izlaze kotači, gotovo plaho kao da zrakoplov tek vrškovima prstiju opipava silu težu prije negoli joj se konačno prepusti. Čuje se zvuk, nekakvo nametljivo zavijanje, urlik prodoran i oštar. Približivši se pisti, zrakoplov nad njom lebdi lagano se njišući kao da se još koleba bi li se doista odrekao lakoće leta. Naposljetku na to pristane, malo potone, posljednji put uzdigne nos pa onjuši jutarnje nebo, a potom se prizemlji iznenađujuće meko kao da ga je netko nježnom rukom oprezno spustio na tlo. Motori zauraju kao da se zrakoplov već pokajao što je pristao

sletjeti, no odmah stane kočiti, zatim otpusti kočnice i nastavi još malo rulati po pisti, ponovno zakoči i gotovo se zaustavi, oprezno se okrene prema ljudima koji ga čekaju i odmjeri ih pogledom prije negoli se zaputi prema njima. Motori još jedanput zauraju, zatim urlik utihne poput nelagodna kašljanja. Nije ni čudo uz tolike uglednike, ruganje je neizbježno, ovoliko pompe zacijelo je čak i za predsjednički zrakoplov novo iskustvo: tu su predsjednica države i predsjednik Vlade, ministar obrane i izaslanstvo Oružanih snaga. Odličja na vojnim odorama nadmeću se s glazbalima vojnoga puhačkoga orkestra tko će jače blistati; svi složno na okupu, političari u fotogeničnim odijelima i časnici u svečanim odorama da bi čovjek načas gotovo mogao zaboraviti koliko jedni druge mrze. Ili je možda riječ o tome da jedni drugima ne vjeruju?

Pet je godina trebalo sudu da oslobodi generala.

Dok zrakoplov rula po pisti, reporter prepričava svima dobro poznatu ratnu priču i kako je general genijalan strateg.

Zrakoplov je u međuvremenu stigao do kraja crvenog tepiha pa reporter glasnije govori, glas mu je tanak kao potočić naspram silovite struje puhačkoga orkestra koji svira koračnicu dok gledatelji iza postavljenih zapreka žustro mašu zastavicama, a tko nema zastavicu, taj uvis diže generalovu fotografiju. Predsjednica i premijer prilaze zrakoplovu i stanu u vrstu zajedno s časnicima.

Putničke stepenice još nisu prislonjene pa se čini kao da svi čekaju da general iskoči iz zrakoplova. Premijer ozbiljna pogleda popravlja kravatu, Predsjednica se smješka. Je li doista pridonijela tome što je general sada ovdje? Njegov će dolazak u svakom slučaju prikazati kao svoj uspjeh.

Motori zrakoplova utihnuli su pa se orkestar i poklici jasnije čuju. Vrata zrakoplova pomaknu se malo prema unutrašnjosti i u trupu odjednom zijeve rupa nalik na prostrijelnu ranu. U okviru vrata pojavi se žena u plavoj odori, gurne vrata ustranu pa se povuče natrag u mrak. Dvije osobe u odori užurbano privuku putničke stepenice pa kliznu ustranu kao da ih je otpuhnuo nalet vjetra. Ništa se ne miče, svi zure u vrata, čini se kao da je i reporter zaustavio dah. Napokon, dok orkestar svira prve taktove popularne domoljubne pjesme, o kojoj već kruže silno zburadi vicevi, napokon se pojavi i on: general, veliki heroj, strateg, pobjednik u herojskome Domovinskom ratu, simbol vojne pobjede i ponovno izvojevane časti Domovine. Lagano se sagne, zakorači kroz otvor vrata, na nekoliko sekundi zastane, mahne razdraganom mnoštvu pa polako krene niza stubu. U civilu je, proteklih tjedana često ga se vidalo u medijima, uvijek u vojnoj odori. No sada ga promatra i svjetski tisak, pristrano inozemstvo, vazda željno još spektakularnije poante, stoga je tamno odijelo prikladan simbol. Druga vremena, druga odijela. Predsjednica

se osmjehuje, rukuje se s generalom, ushićeno mu nešto govori, on joj se kiselkasto smješka, lagano se saginje prema njoj, kima, nešto odgovara, ona se još više smiješi, također kima i tek tada pusti mu ruku. General prilazi apsurdno uskoj govornici, iz unutarnjega džepa sakoa izvadi papir pa ga nadlanicom zagladi. Zatim podigne pogled.

Dobra večer, poštovani gledatelji. Počinjemo s najvažnijom vijješću dana: general Modoran ponovno je u domovini. Danas u 10.30 predsjedničkim je zrakoplovom doletio iz Haaga. U zračnoj luci oduševljeno su ga dočekali predsjednica, državni i vojni vrh te nepregledno mnoštvo građana. General Modoran u svojem je govoru naglasio da oslobađajuća presuda za njega istodobno znači i pobjedu svih slobodoljubivih ljudi u našoj zemlji. Nakon još jednoga oduševljenog dočeka na Trgu Republike general je otputovao prema svojem domu na obali.

Snimku cijeloga govora možete poslušati odmah nakon vijesti. U posebnoj emisiji posvećenoj generalu podsjetit ćemo se i njegova ratnog puta te godina provedenih u istražnome zatvoru u Haagu.

Daljinski se nije razbio premda sam ga prilično žestoko tresnula o zid. Televizor više nije prozor nego još samo crna rupa u zidu koja proždire boje i zvukove,

pa tako i generalov govor. Govor mu je bio prilično prazan, tanak, mrzovoljan, bezvoljan. Svi znamo da nije odveć pričljiv i da ne voli gužvu. No ipak sam mislila, nadala se...

Kamo s ovim bijesom?

Dragi prijatelju, već sam dva tjedna ovdje u svojem domu, najgora je gužva prošla premda još uvijek moram odbijati novinare, a lokalni političari neprestano moljakaju „termin“ za fotografiranje sa mnom.

U zračnoj sam luci sâm sebi izgledao kao da dolazim u službeni državni posjet. Doček je bio bučan i pretenciozan. Ondje su se našli predsjednica države i premijer, nekakvi ministri, dakako i izaslanstvo vojnoga vrha. S mnogima sam se rukovao i od njih se naslušao zapravo glupog uvjeravanja da sam kod kuće više nego dobrodošao. Zatim sam morao održati govor. U zrakoplovu sam zapisao nekoliko natuknica, ali poslije ih nisam upotrijebio jer je ionako bilo jasno što ljudi žele čuti. To sam im mogao reći i iz glave. Nakon što je pljesak utihnuo, smjestili su me u limuzinu sa zatamnjenim staklima i odvezli u centar grada – gotovo sam napisao da su me tamo *prebacili* – na neke se riječi čovjek prebrzo navikne.

Na središnjem gradskom trgu održao sam još jedan govor i u njemu zahvalio svima koji su svih ovih godina vjerovali u moju nevinost.

Publiku sam vjerojatno razočarao, i u zračnoj luci i u gradu. U odnosu na očekivanja, moji su govori bili odveć trezveni i to se na ljudima vidjelo. U zračnoj luci još su se koliko-toliko suzdržavali i samo mahali zastavicama izvikujući moje ime. Međutim, na glavnome trgu bili su već malo žešći. Pjevali su domoljubne pjesme, dizali uvis moje fotografije, a među njima čak i neke meni nepoznate. Povrh svega ondje je bilo i mnoštvo zastava, grbova i transparenata s razmetljivim parolama. Njihova ću vas sadržaja, prijatelju, radije poštedjeti. Ionako ih možete zamisliti, a poneku ste možda uspjeli uloviti i na televiziji.

Moj je govor bio kratak, a na kraju sam još rekao da se veoma radujem mirnom životu u svojoj voljenoj domovini i neka ih Bog sve blagoslovi. To je možda bilo malo pretjerano patetično, no tim sam ljudima ipak još i to htio poručiti. Uostalom, satima su strpljivo čekali da bi me pozdravili i nisam ih htio još više razočarati.

Otada sam mnogo razmišljao o tome što su ljudi od mene htjeli čuti: da je moja oslobađajuća presuda ujedno pobjeda cijelog naroda, a ne samo moja osobna? I da je pravda, koju sam dočekaao nakon toliko vremena, ujedno i iskazivanje počasti onima koji su pali za pravednu stvar. Mogao sam uzviknuti da je oslobađajuća presuda također dokazala da nevin čovjek nikada ne smije posustati, pogotovo što u svojoj borbi nikada nije usamljen.

Vidite da znam sve fraze i floskule. Uostalom, u ratu sam se katkada i sâm njima koristio da bih motivirao vojnike ili ih utješio zbog pretrpljena poraza. I vi ćete to tako doživjeti kada – nadam se uskoro – budete stajali na improviziranoj pozornici dok narod kliče vama i sebi samome. Koliko ćete zanosa priuštiti svojim slušateljima? Koliko će toga biti iskreno? Oprostite, upravo sam shvatio da vam moje riječi zacijelo zvuče samodopadno i razmetljivo. Pišem vam sve ovo zato što ste jedina osoba za koju znam da me razumije i da bi se na momemu mjestu osjećala slično.

Naporni su mi bili govori, dočeci, sva ta strka, i zamolio sam ih da me odvezu kući. Međutim, u mojem selu toga se dana također pronio glas da stižem pa su nas zaustavili već na ulazu u selo da bi nas ondje pozdravili načelnik općine i lokalni ratni veterani. Susret s veteranima bio je ganutljiv, u meni su doista vidjeli heroja kakvim su se u glavnom gradu svi pomalo kitili, stoga su bili ponosni što sam tu među njima. Načelnik općine premlad je i kudikamo ga više zanima vlastita politička budućnost nego moja ratna prošlost. Taj će itekako znati iskoristiti svoje fotografije sa mnom. Predvečer sam napokon prispio kući, ljudi su se još kratko zadržali na čistini ispred kuće izvikujući poruke dobrodošlice, zatim su se razišli, doduše uz blagi poticaj dvojice policajaca koji su mi dodijeljeni kao osiguranje. Zasigurno me neće samo čuvati nego i nadzirati. Vjerojatno je i to dio paketa,

zar ne? Heroj, koji želi svoj mir, potencijalan je smutljivac. Pokušavam ne biti uvrijeđen zbog toga pomalo nezgrapnog nadzora.

Još iz zrakoplova dopustio sam da prirede kuću pa sam zatekao pun hladnjak, presvučen krevet, sve prostorije prozračene, a čak su nabavili i pravu marku cigareta. Vani ispod lipa stoji novi, veći stol. To me posebno obradovalo. Sjećate se koliko sam vam puta pripovijedao o toj lipi. Vjerojatno dva-tri puta previše, sigurno ćete pomisliti. Nadam se da ćemo jednoga dana u neko drugo i pametnije vrijeme zajedno sjediti za tim stolom jer je to najbolje mjesto na svijetu.

Bilo kako bilo: postupno se privikavam na novi život i odlazim u sve dulje šetnje. Tijekom jedne od njih otkrio sam predivno mjesto na rubu proplanka, na njemu srušeno stablo kao naručeno da čovjek ondje otpočine, a točno preko puta prekrasan hrast. Krošnja mu je tako široka i duboka i mračna da me uvijek iznova obuzme želja da se popnem i u njoj skrijem. To sam u djetinjstvu često činio, a majka se silno ljutila jer me ne bi vidjela, ali je slutila da se skrivam u krošnji velikog oraha pred našom kućom pa me naslijepo grdila. To me zabavljalo. Krivnju sam osjetio tek kada je umrla.

Mojoj dvojici policajaca ne treba zavidjeti: ili se dosađuju u automobilu ili na terasi malenoga kafića Jadran, ovisno o vremenskim prilikama i dobu dana. Jučer sam ih pozvao na pivo pa sada znam da se onaj

niži zove Toni, a onaj visoki i trapavi Dario. Toni je razgovorljiviji pa mi je ispričao da je moj dolazak u selo ljude većinom obradovao. Zbog onoga „većinom“ malo sam se zamislio, no tada sam rekao sâm sebi da ljudi jednostavno žele svoj mir i da se nekome može činiti da mu je moj dolazak ugrozio taj mir. Dario je šutio i gledao u čašu. Imam dojam da ga ovaj zadatak nije pretjerano usrećio. Zasad još ne mogu tražiti da ih oslobode te gnjavaže. Pričekat ću tjedan ili dva i onda to spomenuti načelniku općine, koji će potom intervenirati u glavnom gradu. Ne bih htio da stekne dojam da ga zaobilazim jer mi je njegova dobronamjernost važnija od dobronamjernosti političkih uglednika u glavnome gradu.

Zapravo sam vam htio ispričati nešto drugo: netko je na onom hrastu postavio kućicu za divlje pčele koja izgleda kao kućica za ptice, ali se sastoji od mnogo cjevčica. U tim cjevčicama divlje pčele legu jajašca i ličinke opskrbljuju nektarom koji cijele dane neumorno skupljaju. Do početka proljeća još je nekoliko tjedana pa se u kućici za divlje pčele još ne zbiva bogzna što. Trenutačno najviše bumbari skupljaju nektar; njima zima manje smeta. No, uskoro će zatopeliti pa će izaći i druge divlje pčele. Navodno ih ovdje živi šestotinjak vrsta, zamislite vi to!

Ja se raspisao o sebi i o pčelama, a još vas uopće nisam upitao kako ste. Naš rastanak u Scheveningenu bio je pomalo zbrzan i, općenito, sve se dogodilo

brže negoli sam zamišljao u dugim mjesecima koji su tome prethodili. Volio bih da sam vam stigao reći koliko su mi značile naše šetnje, naši razgovori i zajedničke šutnje. Tišti me spoznaja da ste još uvijek zatočeni iza onih zidina. To se neće promijeniti ni unatoč tome što ovdašnja javnost moje puštanje na slobodu smatra još važnijim u svjetlu činjenice da ste vi i dalje u zatvoru. Ljudi vrlo malo znaju o krivnji i nevinoći, prije žude stvoriti svoj sud o nečemu, imati mišljenje. Najvažnije je da čovjek svijetu priopći gdje se trenutačno nalazi. No je li to mjesto dobro ili ne, za to gotovo nitko ne mari. To sam kod vas također uvijek cijenio: vašu nesklonost da se skrivate iza mišljenja i prosudaba. Vi ste pragmatična osoba, to je nesporno. Ali vi znate da će naprečac stvoreno mišljenje samo još zamršenijim učiniti labirint kojim lutaju naše misli.

Uistinu se nadam da nećete izgubiti svoju duhovitost i da vaš odvjetnički tim predano radi na tekstu žalbe. Pišite mi kada uzmognete, vaše bi me pismo veoma obradovalo.

Srdačno,
Vaš M.

Poslije sam još jedanput poslušala oba govora. Nakon vijesti, u cijelosti, bez komentara. Znala sam što će reći, ali svejedno sam priželjkivala iznenađenje. Da si bio uza me, bi li me na kraju tješio ili ismijavao?